

Darbs ar nepilngadīgajiem Valsts probācijas dienestā

Rīga

23.07.2010.

Nepilngadīgo probācijas klientu uzraudzība

Uzraugāmo klientu kategorijas

- Nosacīti notiesātie
- Nosacīti pirmstermiņa no soda izciešanas atbrīvotie
- Nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotie*

* VPD neuzrauga no 2009. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim

Nepilngadīgo uzraudzība skaitļos

	2006.g.	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.g. 1.pusgads
Nosacīti notiesātie	757	624	961	1048	949
Nosacīti pirms termiņa atbrīvotie no soda	103	90	97	92	85
Nosacīti atbrīvotie no kriminālatbildības	53	56	78	72	55
Kopā	913	770	1136	1212	1089

Trīs uzraudzības balsti

- probācijas klienta iespējamo recidīva risku un kriminogēno vajadzību novērtēšana (turpmāk – riska un vajadzību novērtēšana)
- uz kriminogēno vajadzību novēršanu orientēta uzraudzības plāna izstrāde
- sistemātiska riska un vajadzību pārvērtēšana un uzraudzības plānā noteikto mērķu sasniegšanas progresa izvērtēšana

Riska un vajadzību novērtēšana (RVN)

Nepilngadīgo probācijas klientu uzraudzībā kopš 2007. gada novembra tiek izmantots speciāls RVN instruments, kurā uzmanība tiek akcentēta gan uz pašu nepilngadīgo (piem.: viņa nežēlības pakāpe vardarbīga noziedzīga nodarījuma gadījumā, empātijas jautājumi, brīvais laiks, u.c.),

gan uz viņa vecākiem (piem.: vecāku īstenotā nepilngadīgā uzraudzība, vecāku atkarības vielu lietošanas paradumi, u.c.).

Uzraudzības plāns

- Nepilngadīgā likumisko pārstāvju iesaiste plāna izstrādē un vēlāk arī īstenošanā

(vai tas būs iespējams un vai tas nāks par labu probācijas klientam, izrietēs no RVN)

- Starpinstitucionāls darbs ar nepilngadīgo, kam pamatā ir Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteiktais par pašvaldības pienākumu izstrādāt uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmu un citu iestāžu pienākumu sadarboties bērnu likumpārkāpumu profilaksē

Te varētu nokomentēt, ka VPD nereti ir vienīgā iestāde, kurai par šādas programmas nepieciešamību zina, jo no pašvaldībām to visai bieži ir jāizlūdzas sagatavot, kā rezultātā starpinstitucionālā sadarbība nepilngadīgā situācijas uzlabošanai šajās pašvaldībās ir visai zema.

Tai pat laikā 1/3 LV šī sistēma jau veiksmīgi darbojas un darbs ar nepilngadīgo likumpārkāpēju tiek īstenots visai veiksmīgi, virzot nepilngadīgo uz pozitīvām pārmaiņām.

Uzraudzības pasākumu progresā novērtēšana

- Sistemātiskums RVN veikšanā – ne vēlāk kā 6 mēnešus pēc iepriekšējā RVN jāveic atkārtotais
- Sistemātiskums uzraudzības plāna pārskatīšanā – pēc katra jauna RVN veikšanas, bet izmaiņas, kas atbilst aktuālajam RVN var veikt arī biežāk, ja tas objektīvi izriet no nepieciešamības mazināt kriminogēno vajadzību ietekmi uz jauna likumpārkāpuma izdarīšanas varbūtību

Izvērtēšanas ziņojums

Persona, par kuru tiek sastādīts izvērtēšanas ziņojums

- Apsūdzētais kriminālprocesā, ja noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī viņš nebija sasniedzis 18 gadu vecumu
- Apsūdzētais dzimumnozieguma izdarīšanā, neatkarīgi no vecuma noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī (t.sk. nepilngadīgais)
- Notiesātais, kas pieteicies nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai (t.sk., nepilngadīgais)

Izvērtēšanas ziņojumu pieprasītāji

- Tiesas
- Prokurori
- Brīvības atņemšanas iestādes

Izvērtēšanas ziņojumi par nepilngadīgajām personām skaitļos

	2007.g.	2008.g.	2009.g.	2010.gada 1.pusgads
IZ	439	429	223	60
IZ NPTA	13	41	6	4
<u>KOPĀ:</u>	452	470	229	64

Izvērtēšanas ziņojuma nozīme

- Vispusīga raksturojoša informācija par nepilngadīgo, kas vērsta uz iespējamā recidīva un to veicinošo cēloņu raksturojumu
- Vērtējums par nepilngadīgā uzvedības pārmaiņām efektīvāko krimināltiesisko represiju (t.sk. tiesas uzliekamie pienākumi) un viņa attieksmi pret to
- Cietušajam radītā kaitējuma un nepilngadīgā likumpārkāpēja gatavības risināt ar šo kaitējumu saistītos jautājumus raksturojums + iespēja likumpārkāpumā iesaistītajām pusēm (gan cietušajam, gan likumpārkāpējam) uzzināt par izlīguma iespējām un atrisināt radušos konfliktu līdz tiesai

Raksturīgākie no izvērtēšanas ziņojumos ieteiktajiem pienākumiem

- Turpināt mācības; iegūt pamatizglītību; neattaisnoti nekavēt mācības;
 - Piedalīties probācijas programmās;
 - Nakts stundās atrasties dzīvesvietā;
 - Piemērot audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – sabiedriskais darbs;
 - Neapmeklēt noteiktas vietas, pasākumus;
 - Ārstēties no narkotisko vielu atkarības;
 - Apmeklēt psihologa, sociālā pedagoga konsultācijas;
 - Atvainoties cietušajam un/vai atlīdzināt materiālo zaudējumu.
- ! Ar katru gadu VPD ieteiktie pienākumi tiek uzlikti aizvien biežāk – 2008.gadā – 47% gadījumos, 2009.gadā – 52% gadījumos.

Izvērtēšanas ziņojuma sastādīšanas metodika

- Izvērtēšanas ziņojumā iekļaujamā informācija izriet no probācijas klienta riska un vajadzību novērtēšanas un secinājumiem par to, cik liela ir recidīva varbūtība un kādi pasākumi būtu nepieciešami, lai novērstu cēloņus, kas to veicina
- Nepilngadīgo probācijas klientu IZ sastādīšanai tiek izmantots nepilngadīgo RVN instruments
- Izvērtēšanas ziņojuma sastādīšana parasti ilgst 3 nedēļas no pieprasījuma saņemšanas

Probācijas programmas

- VPD realizē probācijas programmas, kas sastāv no sociālās uzvedības korekcijas programmām, sociālās rehabilitācijas programmām vai šo programmu kopuma. Programmu saturs atbilst probācijas dienesta darbības mērķim un ir vērsts uz indivīda integrāciju sabiedrībā.

Probācijas programmas

- Ir uz indivīda antisociālas uzvedības korekciju vērsts metodoloģiski organizētu paņēmienų kopums, ko veic atbilstoši sagatavots darbinieks vai komanda ar metodiski izstrādātas programmas palīdzību ar mērķi panākt sociāli vēlamas izmaiņas indivīda uzvedībā.

Probācijas programmas, kas tiek piemērotas nepilngadīgajiem probācijas klientiem.

- **EQUIP**
- **Cienpilnu attiecību veidošana**
- **Vielu lietošanas menedžments**
- **Vardarbības novēršanas programma**
- **Dzīves skola II**
- **Vienkārši par sarežģīto**

“EQUIP”

(Sociālās uzvedības korekcijas programma)

- **Mērķis:**

Iemācīt nepieļaut antisociālu (noziedzīgu) uzvedību, iemācot domāt tālredzīgi un atbildīgi.

- **Mērķauditorija:**

jaunieši vecumā no 14 līdz 18 (25) gadiem

“Cieņpilnu attiecību veidošana” (Sociālās uzvedības korekcijas programma)

- **Mērķis:**

Dot dalībniekiem iespēju izvērtēt savas vērtības, uzskatus un uzvedību, kas ir cieņpilnu attiecību pamatā, kā arī apgūt konkrētas iemaņas un metodes, lai izbeigtu ļaunprātīgu izmantošanu savstarpējās attiecībās.

- **Mērķauditorija :**

klienti bez vecuma, dzimuma vai sociālā stāvokļa ierobežojuma.

“Vardarbības novēršanas programma”

(Sociālās uzvedības korekcijas programma)

- **Programmas mērķi:**

Ar izziņas pieeju izmainīt likumpārkāpēja uzvedības veidu. Sniegt likumpārkāpējiem pamatkonceptcijas un metodes, lai palīdzētu viņiem izmainīt viņu uzskatu sistēmu, attieksmi un ieradumus, kas noved pie vardarbīgas uzvedības.

- **Mērķauditorija:**

Probācijas klienti bez vecuma, dzimuma vai sociālā stāvokļa ierobežojuma.

“Vielu lietošanas menedžments”

(Sociālās uzvedības korekcijas programma)

- **Mērķis:**

Sniegt klientam pamatkonceptcijas un metodes, lai palīdzētu viņam izmainīt personisko uzskatu sistēmu attieksmi, vērtības, lai viņš atkārtoti nepārkāptu likumu.

- **Mērķauditorija:**

probācijas klienti, kas savu likumpārkāpumu ir veikuši atkarību izraisošo vielu reibumā bez vecuma, dzimuma vai sociālā stāvokļa ierobežojuma.

Dzīves skola II

(sociālās rehabilitācijas programma)

- **Mērķis:**

Reintegrēt sabiedrībā cilvēkus, kuri izcietuši sodu brīvības atņemšanas iestādēs, sniedzot zināšanas un attīstot sadzīves pamatprasmes.

- **Mērķauditorija:**

Probācijas klienti, bez vecuma, dzimuma vai sociālā stāvokļa ierobežojuma, kuri izcietuši sodu brīvības atņemšanas iestādēs.

Vienkārši par sarežģīto

(Sociālās rehabilitācijas programma)

- **Mērķis:**

Reintegrēt sabiedrībā cilvēkus, kuri izcietuši sodu brīvības atņemšanas iestādēs, “**vieglajā valodā**” sniedzot viņiem zināšanas un attīstot sadzīves pamatprasmes.

- **Mērķauditorija:**

Probācijas klienti, bez vecuma, dzimuma vai sociālā stāvokļa ierobežojuma, kuri izcietuši sodu brīvības atņemšanas iestādēs un kuriem ir zems izglītības un sadzīves pamatprasmju apguves līmenis.

Statistiskie rādītāji par nepilngadīgo probācijas klientu iesaistīšanu probācijas programmās

	Nepilngadīgie probācijas klienti	Ar spriedumu	Iesaistīti programmās	Pabeiguši programmu
2008. g.	571	316	228	135
2009. g.	426	214	151	126
2010. g. 1.pusg.	158	67	120	48

Kriminālsoda – piespiedu darbs – izpilde nepilngadīgajiem

Piespiedu darbs

- Kriminālsods
- Piemēro tiesa vai prokurors
- Personām, kuras sasniegušas 14 gadu vecumu
- Tiesa - uz laiku no 40 līdz 280 stundām
- Prokurors – uz laiku no 40 līdz 140 stundām

Piespiedu darba izpilde

- Dzīvesvietas apkārtnē
- No pamatdarba un mācībām brīvajā laikā
- Bez atlīdzības
- Sabiedrībai nepieciešami darbi
- No 2 līdz 8 stundām dienā
- Ja klients neveic piespiedu darbu, tas var tikt aizstāts ar arestu

Piespiedu darba laiks nepilngadīgajiem

- 14 -15 gadi: max 2 stundas dienā un 10 stundas nedēļā
- 15 -18 gadi un iegūst pamatizglītību:
 - mācību gada laikā max 2 stundas dienā un 10 stundas nedēļā
 - brīvlaikā max 4 stundas dienā un 20 stundas nedēļā
- 15 - 18 gadi un neturpina iegūt pamatizglītību: max 7 stundas dienā un 35 stundas nedēļā

Piespiedu darba izpildes īpatnības nepilngadīgajiem

- Ar piespiedu darba izpildes nosacījumiem tiek iepazīstināti arī klienta vecāki
- Pienākumu nepildīšanas gadījumā brīdinājums tiek nosūtīts arī klienta vecākiem
- VPD amatpersona piedalās nepilngadīgā iepazīstināšanā ar darba aizsardzības un darba kārtības noteikumiem

Personu skaits, kurām ir piemērots kriminālsods piespiedu darbs

Gads	2007	2008	2009	2010 1.pusg.
Personu skaits	3159	3904	4290	2133

Nepilngadīgo personu skaits, kurām piemērots kriminālsods piespiedu darbs

Gads	2007	2008	2009	2010. 1.pusg.
Personu skaits	209	225	194	72
Nepilngadīgo personu daļa no kopējā klientu skaita	6,6%	5,8%	4,5%	3,4%

Gads	2007	2008	2009	2010 1.pusg
Tiesas spriedums	174 (83%)	170 (75%)	165 (85%)	57 (79%)
Prokurora priekšraksts	35 (17%)	55 (25%)	29 (15%)	15 (21%)

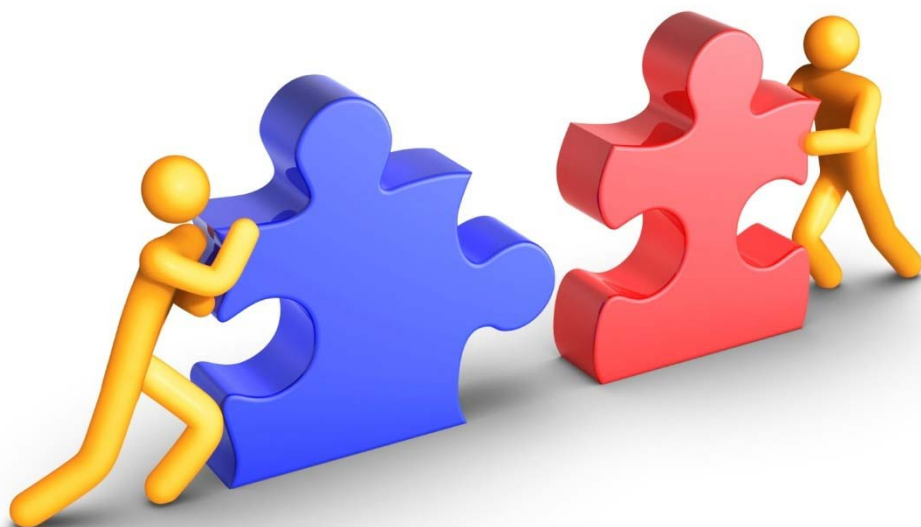
Nepilngadīgo klientu vecums

Gads	2007	2008	2009	2010 1.pusg
14 - 15 gadi	34 (16%)	38 (17%)	41 (21%)	16 (22%)
16 - 17 gadi	175 (84%)	187 (83%)	153 (79%)	56 (78%)

Nosūtīti iesniegumi par piespiedu darba aizstāšanu ar arestu

Gads	Klientu skaits	Nosūtītie iesniegumi	% no kopējā skaita
2007	209	9	4%
2008	225	11	5%
2009	194	8	4%
2010. (1.pusgads)	75	4	5%

Izlīgums

Izlīgums - sarunu process, kurā **brīvprātīgi** piedalās cietušais un likumpārkāpējs un kuru vada neitrāla persona - starpnieks, palīdzot iesaistītajām pusēm vienoties par savstarpēji pieņemamu un taisnīgu risinājumu.

Normatīvo aktu regulējums

- Valsts probācijas dienesta likums
- Kriminālprocesa likums
- Ministru kabineta noteikumi:
 - ✓ “Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē un vada izlīgumu ar starpnieka palīdzību”
(2007.gada 4.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.825)
 - ✓ “Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests sertificē brīvprātīgos probācijas darbiniekus, kuri ir starpnieki izlīgumā”
(2007.gada 20.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr.782)
 - ✓ “Noteikumi par kārtību, kādā brīvprātīgais probācijas darbinieks par līdzdarbības līgumā noteikto uzdevumu izpildi saņem atlīdzību, un atlīdzības apmēru”
(2008.gada 13.aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr.266)
- Grozījumi likumā “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem”
(spēkā no 2010.gada 26.maija)

Pieredze

- Sadarbības partneri pieredzes apmaiņas jomā - Norvēģijas Valsts mediācijas dienests
- 2005.gads – pirmās starpnieku apmācības un pirmie izlīgumi
- 2010.gads – pirmās izlīguma sanāksmes (conferencing)
- Starpnieki šodien:
darbinieki – 61
brīvprātīgie (sertificētie) – 17
brīvprātīgie (kandidāti) - 36

Izlīgumu var organizēt:

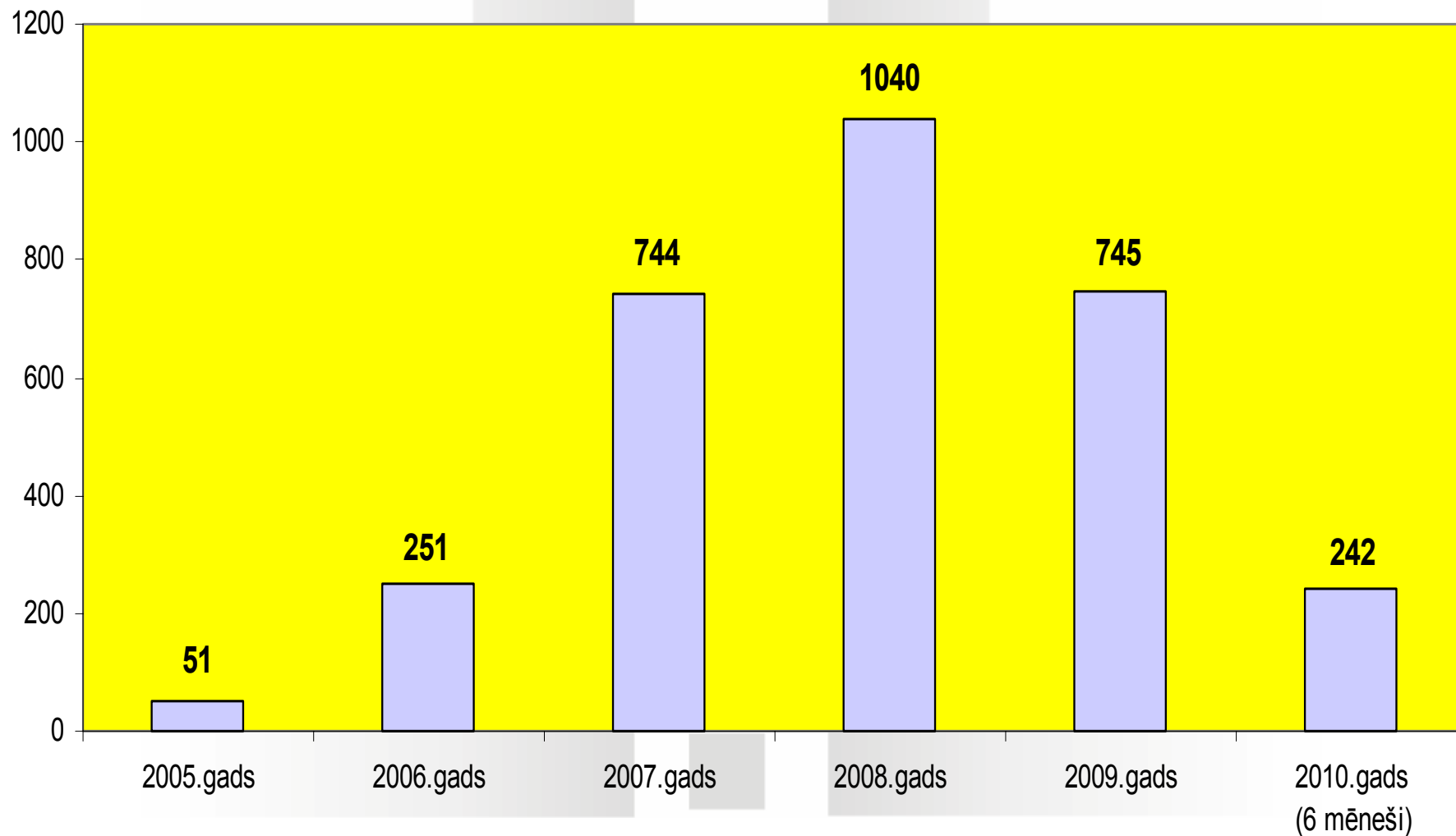
- par jebkuru noziedzīgu nodarījumu, kad lieta atrodas policijā vai prokuratūrā
- cietušais un likumpārkāpējs brīvprātīgi piekrīt piedalīties izlīgumā
- likumpārkāpējs atzīst, ka ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu

Kad starpnieks sāk izlīguma organizēšanu?

Valsts probācijas dienestā ir saņemts:

- pieprasījums no
 - ✓ policijas
 - ✓ prokuratūras
- ierosinājums no tiesneša
(audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu bērniem piemērošanas gadījumos)
- rakstisks iesniegums no
 - ✓ cietušā
 - ✓ likumpārkāpēja
 - ✓ vecākiem, ja izlīgumā iesaistīts nepilngadīgais

Izlīgumu dinamika pa gadiem

Izlīguma ierosinātāji

	2007.g.	2008.g.	2009.g.
Policija	174	187	79
Prokuratūra	74	83	64
Tiesa	16	68	7
Abas iesaistītās puses	132	28	41
Persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu	326	743	539
Cietušais	22	31	15
Kopā	744	1140	745

Nepilngadīgie izlīgumā

	Kopējais ierosināto izlīgumu skaits	Nepilngadīgie
2007.gads	744	23%
2008.gads	1140	22%
2009.gads	745	14%
2010.gads (6 mēneši)	242	21%

Izlīguma nedēļa Latvijā (2010.gada 17. – 21.maijs)

Pasākumi

- Diskusija studentiem un citiem interesentiem Latvijas Universitātē
- Specializēta diskusija prokuratūras, policijas, bērnu tiesību aizsardzības atbildīgajiem darbiniekiem
- Skolu apmeklēšana un diskusijas ar skolniekiem
- Filmas “izlīgums starp cietušo un likumpārkāpēju” demonstrēšana
- Orientēšanās spēle skolēniem „*Konfliktu risināšana vakar un šodien*”.

(dalībnieki 10. – 11.klašu skolēni, 7 komandas, 6 cilvēki vienā grupā)

Taisnīguma atjaunošanas attīstība

- Grozījumi normatīvajos aktos
- Sabiedrības informēšanas kampaņas
- Sadarbības veicināšana ar procesa virzītājiem
- Brīvprātīgo institūta nostiprināšana
- Izlīguma sanāksmes (conferencing) attīstība

Paldies par uzmanību!

aleksandrs.dementjevs@vpd.gov.lv

www.probacija.lv